

att densamma icke må komma att omfatta lappmarkerna, utan dess inbyggare måtte bibehållas vid nu tillförsäkrad frihet från personligt deltagande i försvarstungan.

Stockholm den 22 Januari 1878.

C. E. Hjelm.

N:o 22.

Af Herr **G. H. Stråle:** *Om uppförandet af ett nytt riksdagshus.*

Sedan fråga tillförene varit å bane att medelst en tillbyggnad till Riksdagens hus bereda en ny samlingsal för Andra Kammaren, dels också att för detta ändamål uppföra en ny byggnad, så väcktes vid 1872 års riksdag en motion, N:o 14, uti Första Kammaren af numera Herr Statsrådet G. Lagerstråle, hvaruti han på anförda skäl föreslog, »att Riksdagen måtte uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret att, sedan Fullmäktige satt sig i förbindelse med de vederbörande, hvilka i fråga om Helgeandsholmens ordnande böra höras, och tillfälle blifvit beredt till täflan för uppgörande af ritning och kostnadsförslag till nytt Riksdagens hus, förlagdt å vestra delen af Helgeandsholmen, till en kommande Riksdag afgifva yttrande och förslag i ämnet samt dervid tillika söka utreda, på hvad sätt Riksdagens nuvarande lokal skulle, efter uppförandet af ny sådan, ändamålsenligast användas för allmänt behof eller lämpligen reali-

seras» och att, för bestridande af kostnaderna, ett belopp af 10,000 riksdaler skulle anvisas till Fullmäktiges disposition.

Detta förslag ledde dertill att — sedan sammansatt Stats- och Banko-Utskott i utlåtande N:o 1 efter en utredning af frågan föreslagit Riksdagen att uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret och Riksbanken att vidtaga nödiga förberedande åtgärder — Riksdagen uti underdånig skrifvelse af den 10 Maj 1872 hos Kongl. Maj:t anmälde sitt beslut, hvarigenom bemälda Fullmäktige uti Riksgäldskontoret och Riksbanken erhöilo uppdrag, bland annat,

att låta verkställa fullständig utredning om kostnaderna för Helgeandsholmens ordnande, Kongl. hofstallets förflyttning och platsens bebyggande med ett riksdagshus, jemväl inrymmande lokaler för Riksbanken och Riksgäldskontoret; och

att för sådant ändamål låta uppgöra fullständiga ritningar och kostnadsförslag samt vidtaga åtskilliga andra i den underdåniga skrifvelsen uppräknade åtgärder.

Vid 1873 års riksmöte och med anledning af dåvarande sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 3, beslöt Riksdagen, att ofvannämnde Fullmäktige skulle — utan afvaktan af de då pågående utredningarne, dels rörande Kongl. hofstallets förflyttning till annan lämplig plats och kostnaderna för en sådan förflyttning, dels af frågan om och i hvad mån samt under hvilka betingelser Stockholms stadsfullmäktige kunde vara hugade eller skyldige att deltaga i de med Helgeandsholmens ordnande förenade kostnader — ofördröjligen vidtaga nödiga åtgärder för att låta uppgöra fullständiga ritningar och kostnadsförslag till Helgeandsholmens ordnande och bebyggande med ett riksdagshus, medgifvande jemväl utrymme för Riksbanken och Riksgäldskontoret, och bereda tillfälle till täflan för dem som voro hugade att afgifva ritningar och förslag i ämnet samt, ehvad erforderliga utredningar hunnit bringas till slut eller icke, till påföljande Riksdag inkomma med omförmälda ritningar och förslag äfvensom meddela de utredningar rörande öfriga med ärendet gemenskap egande frågor, som dittills kunnat åstadkommas.

Till följd häraf anmälde nämnde Herrar Fullmäktige uti skrifvelse af den 21 April 1874 till då varande Stats-Utskott hvad som dittills uti ärendet hunnit utredas, hvarefter sammansatt Stats- och Banko-Utskott i utlåtande N:o 4 å nyo hemstälde, »att Fullmäktige uti Riksgäldskontoret skulle gemensamt med Fullmäktige i Riksbanken vidtaga de åtgärder, som de kunde finna tjenligast dels för anskaffande af ritningar och kostnads-

förslag till Helgeandsholmens ordnande och bebyggande antingen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af Fullmäktige redan uppgjorda program eller annorledes, dels för åstadkommande af de utredningar i afseende på öfriga med ärendet gemenskap egande frågor, som redan blifvit till Fullmäktiges handläggning öfverlemnade».

Detta utlåtande bifölls uti Första Kammaren, men afslogs utaf den Andra Kammaren, hvarefter vid gemensam omröstning den 18 Maj samma år de sammanräknade rösterna befunnits utgöra 87 ja men 126 nej, hvadan det sammansatta Utskottets hemställan blef af Riksdagen afslagen; och dermed förföll äfven, antagligen för alltid, frågan om uppförandet af ett riksdagshus å Helgeandsholmen.

Om man med ledning af de under frågans behandling uti Kamrarne förda diskussionerna i ämnet, synnerligast inom den Andra Kammaren, försöker att sluta sig till de skäl, hvilka på frågans öde voro afgörande, så vill det synas, som om det afgörande skälet mindre bestod uti öfvertygelsen om de nuvarande samlingssalarnes ändamålsenliga beskaffenhet och tillräcklighet för framtiden, än uti en lätt förklarlig farhåga att hvarje fortgående uti den då inslagna riktningen skulle föranleda till så stora kostnader, att endast af denna anledning all tanke på att förlägga ett riksdagshus på Helgeandsholmen måste öfvergifvas. Och sådant kan icke heller förundra, då man af handlingarne finner, att det ena kostnadsförslaget slutar med en summa af tre och en half million endast för uppförande af riksdagshus, hvaruti lokaler för Riksbanken och Riksgäldskontoret skulle beredas, oberäknadt de högst betydliga utgifter, hvilka förorsakades af Kongl. hofstallets förflyttning jemte andra med frågan sammanhängande anordningar.

Någon öfvertygelse om de nuvarande lokalernas förträfflighet och rymlighet gjorde sig så mycket mindre gällande, som det under diskussionen, synnerligast vid 1872 års riksmöte, af flere talare utan motsägelse framhölls:

att det nuvarande riksdagshuset icke uppfyller alla de fordringar, som med rätta kunde ställas på ett representanthus;

att, i främsta rummet, Kamrarnes samlingssalar icke äro så beskafade, som med ledamöternes helsa och välbefinnande under ett längre vistande i dessa rum är förenligt;

att det vore omöjligt att med ventilation afhjelpa detta, enär de särskilda rummens kubikinnehåll är för litet i förhållande till de innevarande personernas antal; hvartill kan läggas, att följden åter af ett allt för starkt

drag är en lätt ådragen ohelsa för de ledamöter — och talmannen i främsta rummet — hvilka hade sig platser anvisade allt för nära luftströmmen;

att läktarne sakna erforderligt utrymme och äro allt för obeqväma för ett uppmärksamt åhörande af förhandlingarne;

att det ofta vore svårt och stundom omöjligt för de ledamöter, hvilkas platser äro belägna längre bort i salen, att kunna höra en del andra talare, än mindre med sin upmärksamhet följa deras anföranden, hvarigenom mycket längre diskussioner och mångt tidsödande upprepande och omsägende af föregående talares yttranden egde rum. Till följd häraf har äfven den plägseden uppstått att flera ledamöter samla sig stående omkring en eller annan talare, hvarigenom nästan all uppfattning af deras yttranden omöjliggöres till och med för de antecknande notarierna.

De talare, hvilka ifrigast motsatte sig förslaget, medgäfvos likväl villigt att Kamrarnes nuvarande samlingssalar äro trånga, olämpliga och osunda. Och de kunna väl icke heller vara annorlunda, då den byggnad, hvaruti dessa samlingssalar inrymmas, aldrig varit från början afsedd till ett sådant ändamål, liksom sammanbyggandet af två olikartade och olika höga hus icke varit egnadt att bidraga till vinnandet af den ändamålsenlighet, rymlighet och bekvämlighet, hvilka äro temligen nödvändiga villkor, för att så viktiga förhandlingar som Riksdagens och dess underafdelningars arbeten skola aflöpa med minsta tidsutdrägt och till största gagn för det allmänna.

Behovvet att innan kort bereda rymligare lokaler för Kamrarnes sammanträden framter sig dessutom såsom alldeles oafvisligt blott och bart genom den numeriska tillväxten uti antalet af Kamrarnes ledamöter samt omöjligheten af att uti de nuvarande salarne bereda utrymme åt ett ökad antal ledamöter.

Vid 1876 års riksdag utgjorde Första Kammarens ledamöter ett antal af 125, hvilket år 1877 ökats med sju till 132. Uti Andra Kammarens samlingssal bereddes år 1867 platser för 191 ledamöter. Antalet af dessa har likväl redan nu vuxit till 199, och det torde ligga föga öfverdrift uti det påståendet, att näppeligen en enda, någorlunda lämplig plats uti denna sal numera kan anordnas.

Om således Kamrarnes nuvarande samlingssalar äro uti sanitärt och akustiskt hänseende långt ifrån tillfredsställande;

om behovvet af ökad utrymme för ett snart nog växande antal ledamöter uti dem begge redan under den närmaste framtiden är oafvis-

ligt, och de nuvarande salarne icke kunna motsvara ens de mest anspråkslösa fordringar i detta hänseende; och

om all tanke på uppförandet af en större monumental byggnad vare sig ensamt till riksdagshus eller till ett sådant i förening med andra lokaler å Helgeandsholmen eller någon annan lämplig plats inom hufvudstaden, måste till följd af de med en sådan plan förknippade öfver höfvan stora kostnader öfvergifvas, helst om syftmålet — ändamålsenliga och rymliga samlingssalar för de begge Kamrarne — kan ernås på närmare håll, på kortare tid och med jmförelsevis betydligt mindre kostnader, så torde ett försök till frågans lösning i denna riktning icke vara alldeles oförtjent af Riksdagens upmärksamhet.

Redan vid 1873 års riksmöte yttrades af en talare i Andra Kammaren, med hvilken flere instämde, att lämpligaste platsen för ett riksdagshus är på Riddarholmen, enär trafiken der är relativt ringa, bullret af förbifarande åkdon mindre och folksamlingar derstädes mindre ofta förekomma, samt att å riksdagshusets nuvarande tomt finnes tillräckligt rymlig plats för att derpå uppföra lämpliga sessionssalar för begge Kamrarne.

Och så är äfven förhållandet både i det ena och andra hänseendet. På den södra delen af riksdagshusets tomt, hvilken för närvarande är bebyggd med några bodar och andra låga byggnader, kan, utan någon öfverdrifven kostnad, uppföras två stora samlingssalar, tillräckliga att för en lång framtid, inrymma svenska folkets representanter, och denna tanke hvarigenom en fullt ändamålsenlig lösning af denna angelägenhet torde kunna vinnas med besparing af både tid och penningar, har synts mig så behjertansvärd och så förtjent äfven af Riksdagens upmärksamhet, att jag här vågar framlägga ett förslag till en sådan nybyggnad och dertill foga utförliga och detaljerade ritningar jemte ett noggrant öfvervägdt kostnadsförslag, alltsammans till följd af en min framställning upgjordt och utarbetadt af Slottsintendenten m. m. E. Jacobson, hvilken sålunda för desamma uppbär ansvaret eller förtjensten.

Dessa ritningar utvisa, att en sådan nybyggnad, tillsammans med Riksdagens förut å tomtens varande byggnader, kan inrymma

A. Uti bottenvåningen:

En vestibul, 44 fot lång, 25 fot bred och 20 fot hög;

En halfrund bibliotekssal, 85 fot lång, 17 fot hög med en radie af 45 fot;

Ett magasin till förvaring af papper eller tryck, 68 fot långt och 32 fot bredt;

Ett dylikt för samma ändamål, 48 fot långt och 28 fot bredt;

En halfrund matsal, 85 fot lång, 17 fot hög med en radie af 45 fot, jemte serveringsrum, kafé i tre rum, kök, skafferi och skänk;

Ångpannerum;

Värmekammare;

Ångmaskinsrum;

Tvättstuga, jemte bostäder för en maskinist och en vaktmästare tillika med åtskilliga källare utom tre större sådana, afsedda att förläggas under portgången och gårdarne.

B. Uti halfvåningen i det nya huset samt bottenvåningen i det gamla:

Öfre delarne af de till vestibul, bibliotekssal, pappersmagasin, matsal m. m. afsedde lokalerna och vidare

Ett rum afsedt till Andra Kammarens talmans enskilda disposition;

Fem rum för Andra Kammarens kansli;

Telegraflokal;

Sex rum för tryckeriföreståndare och korrekturläsning m. m.;

Tre rum med arkiv och tambur för Riksdagens Justitieombudsman;

Två rum för restauratrisen;

Två rum med kök för en vaktmästare jemte erforderligt utrymme för ytterligare två vestibuler, förstugor och trappor m. m.

C. Uti våningen en trappa upp:

En sessionssal, 85 fot lång, 62 fot bred och 36 fot hög, för Första Kammaren med platser för 194 ledamöter;

En sessionssal, 85 fot lång, 79 fot bred och 36 fot hög för Andra Kammaren, med platser för 296 ledamöter;

Obs. Till jemförelse meddelas att de nuvarande salarne hafva ett utrymme af

Körsta Kammarens, 58 fot 2 dec.-tum i längd, 41 fot i bredd och 27 fot 4 dec.-tum i höjd samt

Andra Kammarens, med samma höjd, en längd af 70 fot och en bredd af 45 fot,

Vidare

Ett gemensamt samtalsrum för begge Kamrarne, 44 fot långt, 25 fot bredt och 26 fot högt;

Ett rum till disposition för Första Kammarens talman;

Fyra rum till Första Kammarens kansli;

Ett samtalsrum, 23 fot långt, 16 fot bredt och 13 fot högt, för Första Kammarens ledamöter;

Ett rum för Statsrådets ledamöter;

Tre samtalsrum för Andra Kammarens ledamöter;

Fem rum jemte tambur och vaktrum för Stats-Utskottet.

Tre rum för särskilda utskott;

Fyra rum för tillfälliga utskott; jemte erforderliga kapprum till sessionssalarne, förstugor och trappor m. m.

D. Uti den öfre halfvåningen, samt två trappor upp i det gamla huset:

Öfre delarne af Kamrarnes sessionssalar, med två läktare vardera, 85 fot lång och 15 fot bred;

Tre rum för Lag-Utskottet;

Två rum för Konstitutions-Utskottet;

Två rum för tillfälliga Utskott;

Ett rum, 36 fot långt och 15 fot bredt för talmanskonferensen;

Sju rum, hvaribland Andra Kammarens nuvarande sessionssal, till klubbrum jemte nödiga tamburer, kapprum, trappor m. m.

E. Uti våningen tre trappor upp:

Två rum, det största 33 fot långt och 23 fot bredt, för Bevillnings-Utskottet;

Tre rum för tillfälliga Utskott; och slutligen

Sex rum med kök etc. afsedda till bostad för bibliotekarien eller den som har sig anförtrodd vården om Riksdagshuset.

Kostnaderna för denna nybyggnad jemte alla deraf härflytande förändringar inom de nuvarande tvenne byggnaderna, ställer sig, enligt ofvannämnda beräkning, som följer:

Grundmurar med gräfnings och betonbädd, utvändiga trappor och golf i källarne	Kronor	60,000: —
Tegelmurning och cloisonväggar	»	182,000: —
Bjeklåg, inbegripet hvalf på jernbalkar	»	92,000: —
Invändiga trappor	»	34,000: —
Taklag af jern med galvaniserad plåt	»	160,000: —
Snickeriarbeten, Kamrarnes inredning dock ej inräknad	»	30,000: —
Målning	»	40,000: —
Inredning i gamla huset	»	30,000: —
Gårdarne	»	7,000: —
Utvändiga dekorationer, gafvelfält och figurer	»	30,000: —
Värmeledning, ventilation, gas, vatten, och aflopp ...	»	100,000: —
Ritningar, tillsyn och diverse	»	35,000: —
	Summa Kronor	800,000: —

hvertill alltså kommer kostnaden för de nya sessionssalarnes och läktarnes förseende med sittplatser, bord, mattor, belysning m. m.

De anmärkningar, hvilka, oafsedt möjliga olika åsigter om sjelfva behofvet af en ny byggnad med dermed förenade utgifter, torde komma att framställas, synes mig egentligen kunna sammanfattas i följande:

att de nya sessionssalarne, oaktadt de uppoffringar som derå nedläggas, i allt fall icke under en mera obegränsad framtid medgifva utrymme för ett sig städse ökande antal af de begge Kamrarnes ledamöter;

att sjelfva hufvudfaçaden bort förläggas inåt Riddarholmen och mot kyrkan för att mera falla i ögonen; samt

att det hörn, som genom den nya byggnaden bildas mellan densamma och den delen af Riksdagshuset, hvilken fordom benämndes det Hebbeska, blifver vanprydligt och stötande för skönhetssinnet.

I anseende å den första och förnämligaste invändningen så är det sant att Första Kammarens sessionssal endast medgifver plats för 62 ledamöter utöfver nuvarande antal och den Andra Kammarens sal för 97 ledamöter mera än nu. Om tillökningen uti antalet af Kamrarnes ledamöter skulle fortgå i samma proportion som under de elfva år Kamrarne egt tillvaro, så skulle det nu föreslagna utrymmet följaktligen ej vara tillräckligt för mera än omkring 100 år. Men utom det vanskliga uti att ställa några menliga beräkningar för en längre framtid än 100 år, så kan man erinra att kommande släkten kanske hellre, i bredd med en stigande folkmängd inom landet, öka antalet invånare inom hvarje val-

krets, än utöfver ett visst antal höja numerären uti Kamrarne, isynnerhet som denna redan, i förhållande till landets folkmängd är betydligt större än uti andra lagstiftande församlingar i Europa.

För öfrigt finnes intet hinder att, då en utvidgning utöfver den nu föreslagna kan ifrågakomma, använda Andra Kammarens nya sessionssal till en sådan för Första Kammaren och i stället utvidga den mindre, åt Första Kammaren nu afsedda salen, inåt de gamla byggnaderna så långt utrymmet kan behöfvas. Följden deraf blifver endast att för de lokaler, hvilka nu föreslagits till klubbrum, Justitie-Ombudsmannens embetsrum m. m., annan plats måste beredas och sådant kan lätteligen ske uti angränsande byggnader, hvilka medelst öfverbyggda gångar kunna förenas med Riksdagshuset. Med allt skäl kan alltså antagas att med den nu föreslagna anordningen allt erforderligt utrymme beredes för en ganska lång framtid.

Beträffande anmärkningen att sjelfva hufvudfaçaden bort förläggas inåt Riddarholmen så är det i ögonen fallande att kyrkans omedelbara granskap ovilkorligen skulle förtaga all effekt af det monumentala utseendet, hvilket åter i sin ordning komme att föga öfverensstämma med kyrkans enkla byggnadsstil. En façad mot södra sidan med kyrkans torn bakom framter sig deremot särdeles vackert såväl vid ankomsten på jernväg som från Riddarfjärden. För öfrigt har sessionssalarnes förläggande mot söder allt skäl för sig för erhållande af erforderligt ljus och frisk luft och då en föga lång och ganska rymlig genomgång till Kamrarne är föreslagen blifver afståndet för Kamrarnes ledamöter, synnerligen för Andra Kammarens, icke längre, men uppgången vida beqvämare än nu.

Hvad slutligen angår den för ögonen störande ojemnhet som uppstår mellan den nya och gamla byggnaden så blir denna uti verkligheten föga märkbar. Såväl denna som föregående olägenhet, ifall de komma att som sådane anses, äro jemväl endast penningefrågor, enär intet hinder möter att genom nybyggnad af de två äldre byggnaderna gifva dessa samma monumentala utseende som den föreslagna nya och dervid äfven förena dessa olika, på olika tider tillkomna och i mån af behof förändrade byggnader till ett enda helt och monumentalt palats, en omsorg hvilken, synes det mig, likväl med allt skäl kan öfverlemnas åt kommande släkten.

Hvad åter kostnaden angår så är den summa, som för ändamålet åtgår, visserligen stor, men likväl ringa emot hvad som skulle erfordras för uppbyggandet af ett parlaments- eller riksdagshus på hvarje annan

för ändamålet lämplig plats inom hufvudstaden. Ingalunda blefve kostnaden mindre genom att förlägga ett Riksdagshus på den plats och uti den byggnad å Riddarholmen som helt nyligen tillhört Frimurare-Orden, och hvarifrån dessförinnan Generalstaben skulle afhysas. Lika litet torde ett Riksdagshus, uppfördt t. ex. vid den norra ändan af Carl XIII:s torg aflöpa för mindre kostnader eller lika bra uppfylla de fordringar framför allt på en stillsam omgifning hvilka måste bestämma läget för en sådan byggnad och minst af allt kan en Riksdagsbyggnad uppföras å Helgeandsholmen utan så betydliga statsutgifter — hvaribland endast för Kongl. Hofstallets förflyttande är beräknad en kostnad af en och en half million — att all vidare tanke på denna plats måste öfvergifvas.

Om deremot den nu föreslagna utgiften fördelas med en tredjedel eller omkring 300,000 kronor under hvarterdera af tre på hvarandra följande år t. ex. 1879, 1880 och 1881 så kan den 1882 sammanträdande Riksdagen församlas uti de nya salarne utan att utgifterna därför kunna sägas hafva uti någon väsentligare mån tryckt på statsbudgeten.

Af alla dessa skäl och i hopp att dymedelst kunna bereda svenska folkets ombud tidsenliga, hälsosamma, ljusa och rymliga lokaler för dess sammanträden och dermed förenade arbeten, vågar jag alltså vördsammast föreslå det Riksdagen ville besluta

att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hosföljande ritningar låta å den södra delen af den till Riksdagens hus å Riddarholmen hörande tomt uppföra en ny byggnad, afsedd att inrymma två nya sessionssalar jemte öfriga å samma ritningar upptagna lokaler och i sammanhang dermed låta vidtaga de förändringar uti de nuvarande Riksdagshusen, hvilka å bemälda ritningar äro föreslagna; samt

att för detta ändamål anvisa ett belopp af 800,000 kronor, jemte de medel hvilka blifva behöfliga för anskaffande af erforderlig inredning m. m. uti de nya sessionssalarne, att utgå i mån af behof under åren 1879, 1880 och 1881.

I händelse af Riksdagens bifall till detta mitt vördsamma förslag och då ibland kostnaderna för ifrågavarande nybyggnad m. m., finnes under rubriken »ritningar och tillsyn» upptaget ett belopp af 35,000 kro-

nor lär det kunna få antagas att af denna summa äfven en nöjaktig vedergällning kan och får utgå till slottsintendenten Jacobson för den möda och de kostnader, som han användt å hosföljande ritningar och kostnadsförslag. Skulle deremot Riksdagen icke finna mitt förslag böra föranleda till någon åtgärd från Riksdagens sida eller den föreslagna byggnaden till följd af en eller annan anledning böra tillsvidare anstå tillåter jag mig värdsamt hemställa

att slottsintendenten m. m. E. Jacobson må såsom ersättning för sina å ofta nämnda ritningar m. m. nedlagda kostnader och arbete af Riksdagen tillerkännas ett arvode af 5,000 kronor mot det att samma ritningar derefter blifva Riksdagens tillhörighet.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles värdsamt.

Stockholm den 21 Januari 1878.

G. H. Stråle.

N:o 23.

Af Herr **P. A. Hellgrén**: *Derom att, för den händelse Riksdagen skulle antaga föreslagen lag om allmän värnpligt, Lappmarkernas befolkning inom Vester- och Norrbottens län måtte derifrån frikallas.*

Sedan Kongl. Maj:t till sistförflutna riksdag uti nådig proposition afgifvit förslag till lag om allmänna värnpligtens införande, men hvilket förslag genom Andra Kammarens beslut, icke vann Riksdagens bifall, så